

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Maria Asunta

Lapsen ääni, sijaishuolto ja hallinto

katsaus asiakaskokemuksiin lastensuojelussa 2000-luvun Suomessa

Johtamisen akateeminen yksikkö
Julkisen toiminnan johtamisen kandidaatintutkielma
Hallintotieteiden kandidaattiohjelma

Vaasa 2026

VAASAN YLIOPISTO**Johtamisen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Maria Asunta		
Tutkielman nimi:	Lapsen ääni, sijaishuolto ja hallinto : katsaus asiakaskokemuksiin lastensuojelussa 2000-luvun Suomessa		
Tutkinto:	Hallintotieteiden kandidaatti		
Oppiaine:	Julkisen toiminnan johtaminen		
Työn ohjaaja:	Kirsi Lehto		
Valmistumisvuosi:	2026	Sivumäärä:	39

TIIVISTELMÄ:

Vuonna 2016 Suomen valtio esitti valtiollisen anteeksipyyntönsä ensi kertaa maamme historiassa. Se oli osoitettu sijaishuollossa kaltoin kohdelluille vuosina 1937–83. Valtiolliseen anteeksipyyntöön johti sijaishuollon menneisyyttä kartoittanut selvitys. Tapaus osoittaa, että omakohtaisuus on poliittista ja voi rikkoa hiljaisuuden. Tämä motivoi selvittämään kirjallisuuskatsauksella sitä, miten sijoitettujen lasten omia kokemuksia on tutkittu suomalaisissa väitöskirjoissa 2000-luvulla, sekä miten tutkimukset heijastavat asiakaslähtöisyyttä, osallisuutta ja tiedontuottajuutta. Laajemmin tutkielmassa tarkasteltiin myös sitä, nähdäänkö hallinto ihmiskeskeisenä vasta, kun kuullaan heikommassa asemassa olevaa lasta ja ymmärretään lapsen tuottama tieto järjestelmän muutosvoimaksi.

Lapsi on sijaishuollossa se, johon hallinnon päätökset ja toimet kohdistuvat suoraan. Kuitenkin tutkimus koetusta sijaishuollosta on ollut vähäistä ja lastensuojelutieto sirpaleista, osin puutteellistakin. Lapsen autenttinen ääni kuuluu harvoissa suomenkielisissä väitöskirjoissa 2000-luvulla. Koetun sijaishuollon sijaan painottuu aikuisen ja asiantuntijan ääni. Asiakaslähtöisyys edellyttää osallisuutta ja osallisuus kytkeytyy arvonluontiin, mutta tutkielmaan ei löytynyt kattavaa tietoa lastensuojeluasiakkaiden osallisuudesta ja roolista tiedontuottajina. Tutkimusaukko näyttäisi olevan se, että arvon yhteisluontia ei seurata ja valvota, vaikka sijoitetuilla lapsilla on muita suurempi riski syrjäytyä. Tutkielman keskeinen johtopäätös on, että lastensuojelussa asioivien ihmisten palvelukokemusten koordinoitumpi selvittäminen antaisi vastauksia siihen, mitä arjessa tapahtuu todella ja millaiset palvelut ovat tuloksellisia. Osallisuudella ja ihmisen äänen kuulemisella on vahvistava yhteys demokratiaperiaatteisiin, luottamukseen ja julkishallinnon legitimitettiin.

AVAINSANAT: asiakaslähtöisyys, arvon yhteisluonti, huostaanotto, ihmiskeskeinen hallinto, lastensuojelu, osallisuus, sijaishuolto

Sisällys

1	Johdanto tutkielman taustaan ja tavoitteisiin	4
2	Teoreettinen viitekehys	8
2.1	Ihmiskeskeinen hallinto	8
2.2	Asiakkuuteen liittyvät keskeiset käsitteet	9
2.3	Osallisuus, arvon yhteisluonti ja palveluekosysteemi	10
2.4	Ihmiskeskeisen ja byrokraattisen hallinnon vertailu	13
3	Analyysi asiakaskokemuksista lastensuojelututkimuksessa	16
3.1	Integroivan kirjallisuuskatsauksen hakuprosessi	17
3.2	Analyysi sijoitettujen kokemuksista valitun aineiston valossa	19
3.3	Lapsen tuottaman tiedon merkitys ihmiskeskeiselle hallinnolle	23
3.4	Yhteenveto: ”Mitä tiedämme sijaishuoltokokemuksista?”	25
4	Johtopäätökset ja jatkotutkimuskohteet	28
	Lähteet	31
	Liitteet	39
	Liite 1. Finna-haun tuloksia	39

Kuvat

Kuva 1:	Byrokraattinen vs. ihmiskeskeinen hallinto (Bason & Austin, 2022).	14
----------------	--	----

1 Johdanto tutkielman taustaan ja tavoitteisiin

Kirjallisuuskatsaus pyrkii selvittämään sitä, miten lastensuojelun sijoittamien lasten kokemuksia on tutkittu väitöskirjallisuudessa 2000-luvun Suomessa, millainen merkitys omaääniselle tiedolle on annettu ja mitä tutkimusaukkoja ilmenee. Väitöskirjat ovat tarkastelun kohteena siksi, että niiden akateeminen luonne on uuden tiedon tuottamisessa. Tutkimuskysymyksiä on kaksi. Ensisijaisesti selvitetään sitä, *miten sijoitettujen lasten omia kokemuksia on tutkittu suomalaisissa väitöskirjoissa 2000-luvulla*. Toinen tutkimuskysymys koskee sitä, *miten asiakaslähtöisyyteen kytkeytyvä osallisuus ja tiedontuottajuus jäsentyvät sijaishuoltokokemuksia käsittelevissä tutkimuksissa*. Tutkimuskysymysten tarkastelu kytkeytyy ihmiskeskeisen hallinnon viitekehyksessä asiakaslähtöisyyteen, tässä tapauksessa kotoaan pois sijoitettujen omiin kokemuksiin, osallisuuteen ja rooliin tiedontuottajina. Tutkimuskysymyksiin vastataan integroivalla kirjallisuuskatsauksella.

Tutkijan kokemusmaailma ei ole irrallaan tutkittavasta ilmiöstä, joten kerron lukijalle kytkökseni. Olen tutkinut lastensuojelua toimittajana ja tietokirjailijana (Syvälä, 2013) vuodesta 2012, jolloin olin kolmen lapsen äiti eikä minulla ollut omakohtaista kokemusta lastensuojelusta. Vuosien saatossa tutkin kymmenien ihmisten salassa pidettäviä asiakirjoja sekä dokumentoin epäonnistuneita avohuollon tukitoimia ja tahdonvastaisia sijoituksia. Lisäksi haastattelin eri alojen asiantuntijoita. Pyrin olemaan objektiivinen toimittaja, mutta halusin myös muuttaa järjestelmää. Olen puhunut eduskuntatalon portilla sekä järjestänyt lastensuojeluaiheisia keskusteluiltoja pääkirjastoihin ja kansanedustajan kanssa eduskunnan Pikkuparlamenttiin. Orientaationi on ollut järjestelmäkriittinen ja tiedonintressini palvelujärjestelmän murtumakohdissa onnistumisten sijaan. Nykyisin tunnen lapsia, jotka ovat (olleet) sijoitettuna, ja yksi heistä on läheiseni. He tietävät, miltä *tuntuu* sijoittaminen pois omasta kodista. Heidän kertomuksensa ovat jättäneet jäljen, joka ei pyyhkiydy pois.

Lastensuojelu sosiaalihuollon palvelujärjestelmänä eri toimintamuodoissaan koskettaa vuosittain suoraan tai välillisesti satoja tuhansia lapsia ja nuoria läheisineen yli yhteistalousrajojen. Vuonna 2024 lastensuojeluilmoituksen kohteena oli 115 000 lasta eli noin joka yhdeksäs lapsi, kun taas avohuollon asiakkaana oli noin joka kolmaskymmenes eli lähes 35 000 alaikäistä, ja noin 17 100 lasta oli sijoitettu kodin ulkopuolelle (THL, 2025). Teoksessa ”Raskas perintö” selitettiin asiakkuuksien ja sijoitusten lisääntymistä vanhemmuustaitojen ja peruspalveluiden rapautumisella, pahoinvoinnilla, diagnostiikan kehittymisellä ja palvelujärjestelmän ”ongelma- ja häiriölähtöisellä rakenteella, joka palkitsee lisäresurssein erilaisten lapsia ja nuoria koskevien häiriöiden toteamisesta” (Saari ja muut, 2020, s. 83). Sijoitukseen päätyy lähes joka viides neurokehityksellisen diagnoosin saanut, kuten ADHD- tai autismikirjon lapsi, ja perheen talousvaikeudet ovat keskeinen sijoitukseen kytkeytyvä tekijä (Lepistö, 2024).

Aiheen nostaa poliittisesti ajankohtaiseksi se, että hallitus teki eduskunnalle esityksen (HE 149/2025 vp) lastensuojelulain kokonaisuudistuksen ensivaiheesta loppuvuonna 2025 (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2025). Sijaishuollon turvallisuutta halutaan parantaa siten, että selkeytetään rajoitustoimenpiteitä ja lisätään viranomaisvaltuuksia karanneiden lasten etsinnässä. Hallitus esittää uutta ”kuntouttavan suljetun laitospalvelun” mallia katkaistakseen myös alle rikosvastuikäisten rikoskierteitä. Sosiaalihuollon laillisuusvalvonnan asiantuntija on kritisoinut esitystä paluuna autoritäärisen kasvatusmalliin, ja lisäksi on korostettu karkuteille lähteneen lapsen kiinniotto-oikeuden kuuluvan vain poliisille (Räty, 2025; Koskiluoma, 2025; EOA, 2024).

Lastensuojelu on eduskunnan oikeusasiamiehen vuosikertomuksen (K 17/2025 vp) mukaan yksi Suomen keskeisistä perus- ja ihmisoikeusongelmista, jonka valvonta on riittämätöntä. Kanteluratkaisuissaan EOA on viitannut toistuvasti YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteisiin (Hoikkala & Lavikainen, 2015, s. 9). YK:n lapsen oikeuksien komitea (2011, s. 8–9) on esittänyt huolenaiheitaan Suomen sijaishuollosta muun muassa valvonnan, valitusmenettelyiden ja perheen jälleenyhdistämistyöskentelyn puutteellisuudesta. Tämän tutkielman viimeistelyvaiheessa lastensuojelun

ihmisoikeusloukkaukset ja tragediat nousivat näkyvästi esiin mediassa tuoreina rikosuutisina (ks. mm. Hakulinen, 2026; Härkönen, 2026; Kuparinen, 2026; Lempinen, 2026; Salovaara & Mansikka, 2026), sekä toimituksellisena juttusarjana (Paananen & Saarikoski, 2026), jossa esiteltiin vastaavia ilmiöitä kuin mitä oli nostettu esiin jo 2010-luvun lehtiartikkeleissa ja kansalaispuheenvuoroissa.

Valtioneuvosto (2021) on korostanut systemaattisesti kerätyn tiedon merkityksellisyyttä tulokselliselle perus- ja ihmisoikeustyölle. Tiedon ja sen hallinnan merkitys korostuu lastensuojelussa, jossa työskennellään ihmisoikeuksien ydinalueella. Kuitenkin asiakastiedon kasautumattomuus on riski suunnitelmalliselle työskentelylle monitoimijaisessa verkostossa (Mänttari van der Kuip, 2022, s. 33). Laadukkaan sijaishuollon toteutumisesta on liian vähän tutkimustietoa, vaikka sijaishuollon laatua määritellään lainsäädännön lisäksi suosituksissa ja ohjeistuksissa, ja lisäksi laatuasioita on tarkasteltu monenlaisissa kehittämishankkeissa, projekteissa, raporteissa, selvityksissä ja tutkimuksissa 2000-luvulla (Hoikkala & Lavikainen, 2015, s. 7–8, 10–13). Ylipäänsä tarvittaisiin eriteltyä tietoa sijoitetuista lapsista kuten siitä, miksi he ovat sijaishuollossa ja miten sijaishuollon tavoitteissa on onnistuttu (emt., s. 4).

Laajin Suomessa tehty sijaishuollon kaltoinkohtelukokemuksiin liittynyt tutkimusraportti valmistui vuonna 2016. Kyseessä oli sosiaali- ja terveysministeriön käynnistämä nelivuotinen selvitys lastensuojelun sijaishuollon epäkohdista ensimmäisen lastensuojelulain aikana 1937–1983. Selvitykseen haastateltiin noin 300 henkilöä, joista suurin osa oli syntynyt 1945–65. Haastatelluilla oli kokemuksia ruumiillisesta ja seksuaalisesta väkivallasta, perustarpeiden laiminlyönnistä ja nöyryyttämisestä sijaishuollossa (Hytönen ja muut, 2016). Selvityksen valmistuttua Suomen valtio esitti ensimmäisen valtiollisen anteeksipyyntön (Valtioneuvosto, 2016). Ministeri korosti puheessaan lapsen kuulemisen tärkeyttä, yhteiskunnan epäonnistumista, hiljaisuuden ajan päättymistä lastensuojelussa ja sitä, että yhteiskunta kantaa vastuun:

Hätänne, huolenne ja surunne, sitä ei ole kuultu tai mikä vielä pahempaa, ei ole uskottu. Valvontakin on pettänyt. Ei ole ollut tarpeeksi rohkeita, viisaita aikuisia, jotka olisivat astuneet hyvän puolelle. (Rehula, 2016).

Lastensuojelun volyymi, palveluihin kytkeytyvät perus- ja ihmisoikeuskysymykset ja lastensuojelulain kokonaisuudistus motivoivat selvittämään sitä, mitä tiedämme lastensuojelussa asioineiden kokemuksista. Lastensuojelussa käytetään julkista valtaa ja interventiolla voidaan puuttua vapausoikeuksiin, joten aihetta ei voida nähdä erillisenä julkishallinnosta, hallinnontutkimuksesta ja julkisesta johtamisesta. Harva asiakas kuitenkaan on kiinnostunut hallinnon rajapinnoista, vaan siitä, tuleeko hän autetuksi, tuottaako lastensuojelu hänelle arvoa ja kuullaanko häntä.

Aristoteelinen viittaus ”ihmisiin vailla ääntä yhteisössä” (*aneu logou*, ks. Flyvbjerg ja muut, 2012, s. 10) herättää pohtimaan, millaista on olla toisten puhunnan kohteena. Sijoitetun lapsen kokemus on ääni hiljaisen tiedon aarrearkussa. Tieto asiakkaiden palvelukokemuksista ja palveluiden vaikuttavuudesta auttaa paitsi muotoilemaan ja optimoimaan palveluita tarpeenmukaisesti myös kehittämään sosiaalityön, hallinnon ja johtamisen käytäntöjä. Ymmärrys asiakkaan merkityksellisestä roolista tiedontuottajana on tärkeää poliittisen päätöksenteon, julkishallinnon legitimitetin ja ylipäänsä keskustelevan demokratian näkökulmista.

2 Teorettinen viitekehys

Ensimmäinen luku käsitteli tutkielman taustoja ja tavoitteita eli sitä, miksi tutkimuskohteena olevaksi ilmiöksi on rajattu Suomen lastensuojelun sijaishuollon asiakaskokemusten ilmeneminen nimenomaan suomenkielisessä väitöskirjallisuudessa. Toinen luku avaa teoreettisen viitekehysten ja määrittelee keskeiset käsitteet teemoittain. Kolmannessa luvussa kuvataan kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä ja aineiston hakuprosessi sekä analysoidaan valittua aineistoa lastensuojelun sijaishuollon kontekstissa siten, että tuloksia peilataan ihmiskeskeisen hallinnon viitekehukseen. Neljännessä luvussa esitellään johtopäätökset ja ehdotetaan, millaisia kehityskohteita lastensuojelun palvelujärjestelmä tarjoaa tutkijoille ja poliitikoille.

2.1 Ihmiskeskeinen hallinto

Tutkielman teoreettisena viitekehysenä on yksilön vahvaa substanssia ja verkostomaista hallintaa korostava *ihmiskeskeinen hallinto (human-centred governance)*, jonka tarvetta on perusteltu esimerkiksi julkisen hallinnon reformeja ja johtamista käsittelevässä kirjallisuudessa (Stenvall & Virtanen, 2021). Ihmiskeskeinen hallinto ponnistaa nimensä mukaisesti ihmisen toiminnasta (emt., 1.3) ja sen on arvioitu vahvistavan yhteiskunnan kimmoisuutta eli resilienssiä, minkä tärkeys korostuu erityisesti kriisiaikana (emt., 9.4). Vargon ja Luschin (2008) kehittämä palvelulogiikka korostaa arvon yhteisluontia (*value co-creation*), mikä on oleellinen periaate vuorovaikutuksellisessa ihmiskeskeisessä hallinnossa. Tässä tutkielmassa ihmiskeskeinen hallinto on kokonaisvaltainen kattokäsite, johon muut limittyvät. Julkisten palveluiden ekosysteemi kattaa lastensuojelun palvelujärjestelmän, jonka ytimessä on asiakas eli palvelutarpeinen ihminen. Ihanneoloissa osallisuus ympäröi asiakasta, ja asiakaslähtöisyys vuorovaikutusprosessina on kuin läpileikkaava nuoli hallinnossa.

Käsitteiden syvällisen määrittelyn sijaan pyrkimyksenä on muodostaa yleiskuva moniulotteisen aiheen merkityssisällöstä. Luvussa 2.1 määritellään aihealue eli lastensuojelu ja sijaishuolto, joiden jälkeen asiakkuuteen liittyvät käsitteet asiakas, asiakaslähtöisyys, kokemusasiantuntija ja asiakaskokemustieto. Luvussa 2.2 tarkastellaan osallisuutta ja osallisuuden tilaa, arvoa, arvonluontia, arvon yhteisluontia ja arvon yhteistuhoutumista sekä lastensuojelua ekosysteeminäkökulmasta. Luvussa 2.3 vertaillaan ihmiskeskeistä hallintoa ja byrokraattista hallintoa erityisesti asiakkaan tuottaman tiedon näkökulmasta.

2.2 Asiakkuuteen liittyvät keskeiset käsitteet

Lastensuojelu on mahdollista määritellä laajasti, mutta tässä tutkielmassa se rajataan viranomaisvastuulla tehtäväksi työksi, jossa vastuu on julkisella vallalla. Lastensuojelu on lapsen ja perheen viimesijainen tukimuoto, joka turvaa lapsen oikeuden turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun lapsen edun mukaisesti silloin, kun ennaltaehkäisevät ja sosiaalihuollon palvelut eivät ole riittäviä (Pirkanmaan hyvinvointialue, 2025; Lastensuojelulaki 417/2007). Lastensuojelussa lapsina pidetään alaikäisiä ja nuorina 18–22-vuotiaita (LsL 6 §), joita tuetaan avohuollossa, sijaishuollossa tai jälkihuollossa ja huomioidaan myös velvoite tukea lapsen vanhempia tai muita hoidosta vastaavia (LsL 3 a §: 2 §). *Lastensuojeluasiakkuus* voi alkaa kiireellisesti tai palvelutarpeen arvioinnista, jos sosiaalityöntekijä toteaa lapsen terveyden ja kehityksen vaarantuneen ja lapsen tarvitsevan tukea (LsL 27 §). Lapsen *sijaishuolto* tarkoittaa huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai hallinto-oikeuden väliaikais määräyksen (LsL 83 §) nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoa järjestetään perhehoitona, laitoshuoltona tai muutoin lapsen tarpeiden mukaan (LsL 49 §).

Erikoisalojen sanastojen ja sanakirjojen kokoelma TEPA-termipankki määrittelee *asiakkaan* toimijaksi, joka hankkii tai saa palveluita tai hankkii tuotteita (Sanasto, n.d.).

Hakusanalla *kokemusasiantuntija* löytyy yksi määrittelemätön termitietue, jonka luokituksena on mental health. Sosiaalityössä puhutaan kehittäjäasiakastoiminnan lisäksi kokemusasiantuntijuudesta silloin, kun palveluiden käyttäjät ovat osallisia toiminnassa yhdessä ammattilaisten kanssa (Niskala, 2020, s. 152–153). Tutkielman otsikossa esiintyvää *asiakaskokemus*-termiä ei löydy termipankista, mutta Terveyden ja hyvinvoinninlaitos (THL) kirjoittaa asiakaskokemuksesta sotepalveluiden johtamista käsittelevällä verkkosivullaan. THL muistuttaa asiakaslähtöisen kulttuurin olevan sitä, että asiakas todella voi vaikuttaa palveluiden kehittämiseen ja saa tietää, onko hänen palautteensa johtanut palveluiden parantamiseen (THL, 2024). Suomessa on tehty kyselyitä kirjavin tavoin, joten asiakaspalautteen yhtenäistäminen nähdään tärkeänä keinona kansalliselle ohjaukselle ja tiedolla johtamiselle (THL, 2025).

Asiakaskokemustieto liittyy *asiakaslähtöisyyteen*, joka on Sanastokeskuksen (n.d.) määrittelemänä ”toimintatapa, jossa palvelunantaja näkee asiakkaan yksilönä ja aktiivisena toimijana, organisoii toimintansa asiakkaan tarpeista ja voimavaroista käsin ja mahdollistaa sen, että asiakas voi toimia asiantuntijoiden ja ammattihenkilöiden kanssa tasavertaisena kumppanina”. Asiakaskokemustiedon merkityksellistäminen liittyy yhteistä ymmärrystä vahvistavaan osallisuuteen ja tiedolliseen työorientaatioon, jota korostetaan sosiaalityössä (Pohjola ja muut, 2019).

2.3 Osallisuus, arvon yhteisluonti ja palveluekosysteemi

Asiakaslähtöisyys edellyttää osallisuutta. *Osallisuus* on kokemus, tunne joukkoon kuulumisesta ja mahdollisuudesta vaikuttaa (Stenvall, 2021, s. 18). Osallisuus ei tarkoita osallistumista saati järjestelmälähtöistä osallistamista vaan asiakkaan aitoa mahdollisuutta vaikuttaa palveluihinsa. Asiakkaan rooli aktiivisena toimijana ja tiedontuottajana liittyy asiakaslähtöisyyden ja osallisuuden käsitteisiin. Tässä tutkielmassa osallisuus hahmotetaan ehtona asiakaslähtöisyyden toteutumiselle, ja asiakkaan todellisen osallisuuden nähdään syntyvän toimijuuden ja tiedontuottajuuden

yhteisvaikutuksesta. Tämä on tärkeää lastensuojelussa, jossa pelkkä hallintolain edellyttämä asiakkaan kuuleminen päätöksenteossa ei takaa todellista osallisuutta oman hyvinvoinnin edistämiseen.

Asiakkaiden osallisuus on olennaista sosiaalihuollossa ja soteuudistuksessa (Kananaja, 2020, s. 6) sekä yksi keskeisistä julkishallinnon kehittämisperiaatteista ja tavoitteista (Pohjola, 2020, s. 137). Osallisuus on vahva lakisääteinen viranomaisvelvoite, joka läpileikkaa Suomen lainsäädännön perustuslaista (PL 2 §) alkaen. Oikeus osallistua ja vaikuttaa on kirjattu keskeisiin yleislakeihin, kuten kuntalakiin, hallintolakiin ja sosiaalihuoltolakiin, sekä erityislakeihin, kuten lastensuojelulakiin. Kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista YK:n lapsen oikeuksien sopimus painottaa lapsen aktiivista toimijuutta eli esimerkiksi kuulluksi tulemistä, mielipiteenilmaisua ja oikeutta saada tietoa (Unicef, n.d., LOS 12 & 13 artikla).

Osallisuuden vastakohtaksi voidaan mieltää osattomuus, kuulumattomuus, ulkopuolisuus, etäännyminen yhteisösuhteesta ja marginalisaatio. Osallisuus sosiaalityön ammattieettisenä periaatteena linkittyy yksilön ja yhteiskunnan vallan epätasapainoon (Talentia, 2017). Osallisuusteoreettisena klassikkona pidetään Sherry R. Arnsteinin (1969) osallisuuden tikapuut -mallinnosta, jossa osallistuminen ilman vallan uudelleenjakoa jää valtaapitävien keinoksi hallita osallistettuja. Lasten ja aikuisten valtasuhteiden tarkasteluun soveltuu Roger A. Hartin (1992) lasten osallisuuden tikapuumalli, jossa alimpana tasona on manipulaatio ja ylimpänä päämääränä lapsilähtöinen ja toimijuutta vahvistava jaettujen ideoiden ja päätösten tila. Näiden väliin jää tasoja, joissa lapsia objektivoidaan esimerkiksi maskoteiksi ja näennäisosallistujiksi.

Teoreettisessa tarkastelussa nähdään osallisuuden, hyvinvoinnin ja toimijuuden liittyvän toisiinsa rinnakkaisina käsitteinä. Tutkijoiden mallintamassa *osallisuuden tilassa* toisiinsa vaikuttavat resurssit, tarpeet ja tilan sisäinen toiminta, joka esitetään vuorovaikutuksena, merkityksellisyytenä ja toimintauskomuksina. Merkityksellisyys kiinnittää osallisuuden aikaan, ja eletty elämä kokemuksineen vaikuttaa

tulevaisuusodotuksiin. Osallisuuden voi siten nähdä hyvinvoinnin osatekijänä torjuvan huono-osaisuutta ja vahvistavan ihmisarvoa. (Leemann ja muut, 2018, s. 12–13).

Arvo puolestaan luodaan käyttämällä palveluita, jotka ovat välineitä arvon välittämisessä. Arvon kokemus on subjektiivinen eli asiakas määrittelee, tuottaako palvelu arvoa kuten elämänlaadun paranemista. (Lindell, 2025). Asiakas siis olettaa julkisrahoitteisten palveluiden tuottavan arvoa ja palvelulupauksen toteutuvan. Kyse on palvelun tuottamista hyödyistä, ratkaisuista, jotka palvelevat käyttäjien arvonluontiprosesseja (Grönroos, 2020, 1:3). *Arvonluonti* on siten toimintaa, joka tuottaa asiakkaalle arvoa esimerkiksi palveluna, ja asiakkaan rooli arvonluonnin realisoidumisessa on merkittävä (Sanastokeskus, n.d.). *Arvon yhteisluonti* tapahtuu vuorovaikutuksessa (Osborne ja muut, 2022), jossa kognitiolla ja yhteisellä ymmärryksellä on merkittävä rooli (Lindell, 2025). Myös *arvon yhteistuhoutumista* voi tapahtua, mikäli ekosysteemin toimijat eivät jaa samoja institutionaalisia logiikoita, tai jos asiakas kokee, etteivät hänen tarpeensa ole keskiössä palveluiden järjestämisessä (Lindell, 2025).

Arvon yhteisluonti on kompleksinen prosessi, mutta sen ymmärtämisessä auttaa ekosysteeminäkökulma, joka tuli johtamiskirjallisuuteen 1990-luvulla (Moore, 1993) ja hyvinvointipalveluihin 2010-luvulla (Palumbo ja muut, 2017). Ekosysteeminäkökulma keskittyy palvelun onnistumiseen ja pyrkii ylittämään palveluketjujen hallinnolliset rajapinnat (Lindell, 2025). *Palveluekosysteemit* (Vargo & Lusch, 2016, s. 10–11) nähdään itseohjautuvina järjestelminä, joiden toimijat integroivat resursseja, ja toimijoita yhdistävät jaetut institutionaaliset logiikat ja arvonluonti. Ekosysteeminäkökulmasta lastensuojelu voidaan Vargoa ja Luschia soveltaen ymmärtää siten, että resursseja integroivia toimijoita ovat verkostoon kuuluvat asiakkaat eli lapset tai nuoret, asiakasperheet, palveluntuottajat ja viranomaiset. Jaettuja institutionaalisia logiikoita ovat lainsäädäntö, työntekijöiden ammattietiikka, normit ja arvomaailma. Suhteellisen itsenäinen ja itseohjautuva järjestelmä ei ole staattinen vaan emergentti eli alati

tekeytyvä ja liikkeessä oleva verkosto, jonka osat reagoivat esimerkiksi lainsäädännön muuttuessa.

Hyvinvointipalveluiden ekosysteemiä voidaan mallintaa neliönä, jossa uloimpana on makrotaso, sisimpänä mikrotaso ja näiden välissä mesotaso. Tämä tutkielma kuvaa lastensuojelun palveluna, jossa mikrotasolla kohtaavat asiakas ja sosiaalityöntekijä, mesotason yhteistoimintaan osallistuu asiakkaan kanssa esimerkiksi moniammatillinen palvelutiimi, ja makrotasolla toimijoiden verkosto laajenee kompleksisemmaksi. Esimerkkeinä makrotason toimijoista voi mainita politiikkaan vaikuttamaan pyrkivät lastensuojelun edunvalvojajärjestöt, lastensuojelulain uudistuksen valmistelutöistä vastaava sosiaali- ja terveysministeriö ja YK:n Lasten oikeuksien sopimuksen toteutumista valvovat tahot kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT). Tutkielma mieltää hyvinvointipalveluiden ekosysteemin kuvastavan sitä, miten lastensuojelu ulottuu kannattelevasta makrotason ihmisoikeusnäkökulmasta ja kansallisesta politiikasta hallinnon eri kerroksiin ja mikrotason arkeen.

2.4 Ihmiskeskeisen ja byrokraattisen hallinnon vertailu

Edellisessä luvussa kuvattiin asiakkaan keskeisasemaa palveluperustaisessa arvonluonnissa. Tämä on leimallista ihmiskeskeiselle hallinnolle, joka alleviivaa yksilön merkityksellisyyttä, vuorovaikutusta ja suhteisuutta. Vastakohtana hahmottuu sellainen järjestelmäkeskeinen byrokraattinen hallintomalli (*Public Management*), jossa palvelunsaaja kuvautuu persoonattomana, pahimmillaan passiivisena hallintoalamaisena; muodollisten sääntöjen ja toimenpiteiden kohteena.

Hallintomallien pintapuolinenkin vertailu on tärkeää sen ymmärtämiseksi, miten erilaiset hallintotavat suhteutuvat asiakaslähtöiseen kulttuuriin, osallisuuteen ja arvon yhteisluontiin. Pohdittaessa hallintomallin roolia lastensuojelussa, on esitettävä välttämätön kysymys siitä, edustaako asiakassuhde uutta vai vanhaa

hallintotapaa: ”Onko asiakas yhteistyökumppani vaiko hallintoalamainen?” Kyse on asiakkaisiin kohdistetuista asenteista, työskentelytavoista ja laajemmin siitä, mitä voidaan todeta lastensuojelun palveluista arvon yhteisluonnin näkökulmasta. Lopulta kaikki nimittäin palautuu arvon käsitteeseen eli yhtäältä siihen, kokeeko lastensuojelun asiakas saaneensa arvoa palveluista, ja toisaalta siihen, onko palvelu lisännyt arvoa yleisen edun näkökulmasta. Tässä tutkielmassa arvoa lähestytään asiakkaan kokemuksen näkökulmasta eli etsimällä vastauksia siihen, mitä tiedetään lastensuojelun sijaishuollon asiakaskokemuksista.

Karkea luokittelu auttaa ymmärtämään erilaisten hallintomallien olemusta. Vastakkaisten hallintomallien kontrastointiin soveltuu Basonin ja Austinin jaottelu (2022, s. 1744; ks. Kuva 3). Siinä missä ihmiskeskeinen hallinto painottaa organisaation verkostomaisuutta, löyhää kytkeytyvyyttä ja väljää määrittelyä, perustuu byrokraattinen hallinto vastuunjakoon, johtamishierarkiaan ja määrittelyn selkeyteen. Prosesseissaan ihmiskeskeinen hallinto on interaktiivinen ja suuntautuu kansalaislähtöisesti alhaalta ylöspäin, kun taas byrokratian suunta on vastakkainen. Ihmiskeskeiset prosessit ovat rakenteellisesti epäselviä ja emergenttejä, mutta byrokraattiset prosessit pyrkivät yksiselitteisyyteen. Tietokäsitys on ihmiskeskeisessä hallinnossa reflektiivistä ja havaintoihin perustuvaa, mutta byrokraattisessa hallinnossa objektiivista ja kategorista.

Table 4. Contrasting bureaucratic vs. human-centred governance descriptively.

Domain	Bureaucratic governance	Human-centred governance
Citizens	Formal rules Impersonal	Relational Subjective
Organization	Division of responsibility Management hierarchy Clear specification	Networked Loosely coupled Underspecified
Processes	Transactional Top-down Unambiguous	Interactive Bottom-up Emergent ambiguity
Epistemology	Objective Categorical	Reflective Perceptual

Kuva 1: Byrokraattinen vs. ihmiskeskeinen hallinto (Bason & Austin, 2022).

Basonin ja Austinin jaottelun (2022) pohjalta on ilmeistä, että asiakaslähtöisyys ja osallisuus loitontuvat byrokraattisesta mutta limittyvät ihmiskeskeiseen hallintoon. Fischerin ja Neumannin (2024) ketterän hallinnon malli kuvaa sekin siirtymistä perinteisestä byrokraattisesta jäykkyydestä kohti joustavampaa, mukautuvampaa ja luottavaisempaa yhteistyöympäristöä. Tämän ymmärtäminen on tärkeää lastensuojelupalveluiden kuten sijaishuollon kontekstissa, sillä modernissa verkostomaisessa hallinnassa politiikka, hallinto ja kansalaiset toimivat yhdessä, mikä edellyttää tunnetta osallisuudesta. Asiakkaan rooli aktiivisena tiedontuottajana on edellytys käyttäjäkeskeisille julkisille palveluille, joilla pyritään luomaan aito ymmärrys palvelujen käyttäjien keskeisestä roolista arvonluonnissa (Osborne ja muut, 2022).

Voi todeta, että selkeä raja politiikan ja hallinnon välillä kuului 1900-luvun byrokratiaan, mutta nykypäivän kompleksiset ongelmat ylittävät sektorirajoja. Omaksi asiantuntijajärjestelmäkseen sulkeutunut byrokraattinen hallinto menettää kosketuksensa kansalaisten arkeen ja tarpeisiin. Työntekijä voikin haastaa itsensä kriittisreflektoiden pohtimaan, edustaako hän byrokraattista vai neuvottelevaa kumppanuutta (Niskala, 2008; 2020). Asiakkaan palvelukokemusten selvittäminen, esimerkiksi lastensuojelun sijaishuollossa, puolestaan tarjoaa vastauksia siitä, mitä arjessa tapahtuu todella.

3 Analyysi asiakaskokemuksista lastensuojelututkimuksessa

Tässä luvussa kerrotaan ensin katsaustyyppin valinnasta ja sen jälkeen kuvataan hakuprosessin vaiheet: hakulause, rajaus, sisäänotto- ja luokittelukriteerit sekä seulonta. Kirjallisuuskatsaukseen valikoitunutta tutkimusaineistoa analysoidessa etsitään vastauksia tutkimuskysymyksiin: 1) Miten sijoitettujen lasten omia kokemuksia on tutkittu suomalaisissa väitöskirjoissa 2000-luvulla? 2) Miten asiakaslähtöisyyteen kytkeytyvä osallisuus ja tiedontuottajuus jäsentyvät sijaishuoltokokemuksia käsittelevissä tutkimuksissa?

Kirjallisuuskatsaukset luokitellaan kuvaileviin, systemaattisiin ja meta-analyyseihin. Salmisen (2023) mukaan kuvailevat kirjallisuuskatsaukset ovat yleiskatsauksia, joiden aineistonvalintaa ei rajata tarkoilla säännöillä. Narratiivinen on kevyin, helppolukuisin ja vähiten strukturoitu katsaustyyppi, jonka tavoitteena on antaa kertova kuva aiheesta (emt., s. 13). Kartoittava katsaus etsii tietoa monesta lähteestä ja pyrkii kokonaisvaltaiseen tuokiokuvaan täsmällisin tutkimusmetodein (emt., s. 14–15). Integroiva katsaus sopii menetelmäksi, jos analyysitapa on laadullinen ja tavoitteena on monipuolisuus, uuden tiedon tuottaminen jo tutkitusta aiheesta ja kriittinen arviointi (emt., s. 16). Systemaattinen kirjallisuuskatsaus on menetelmällisesti kurinalaisin (Vilka, 2023) katsaustyyppi, jolla tuotetaan tiivistelmä aihepiirin keskeisistä tutkimustuloksista.

Integroiva kirjallisuuskatsaus sijoittuu välimaastoon eräänlaisena hybridimallina. Integroiva katsaus on valittu siksi, että se sallii tieteellisiä artikkeleita laajemman aineiston sekä laaja-alaisten tutkimuskysymysten kriittisen, vertailevan ja yhdistelevän tarkastelun. Tässä tutkielmassa systemaattisuuden viittaa tarkka kuvaus tiedonhaun vaiheista, aineiston melko järjestelmällinen seulominen ja valinta ennalta määritellyin poissulkukriteerein sekä hakutuloksen toistettavuus. Valitun aineiston laadullinen analyysi ei kuitenkaan edusta systemaattisen kirjallisuuskatsauksen kriteereitä vaan siinä on viitteitä narratiiviseen kuvailuun, kerrontaan ja tulkintaan.

3.1 Integroivan kirjallisuuskatsauksen hakuprosessi

Aineistoa etsittiin valtakunnallisesta Finna-tietokannasta, josta löytyvät eri yliopistojen väitöskirjat. Aineistotyyppin rajauksina olivat väitöskirja, valmistumisvuosi 2000–2025, kieli suomi ja saatavuus verkossa. Hakulauseen muotoilulla etsittiin monitieteistä ja kattavaa mutta suhteellisen rajattua aineistoa niistä tutkimuksista, joissa lastensuojelua ja sijaishuoltoa oli tutkittu lasten ja vanhempien näkökulmasta. Tarkennettu hakulause (*Huostaanot* OR sijaishuol* OR lastensuojelu**) AND (*asiak* OR vanhem* OR kokem**) tuotti 120 verkossa saatavilla olevaa suomenkielistä väitöskirjaa. Kun näistä poistettiin kaksoiskappaleet, jäi 70 nimikettä. Hakutulosten ensisilmäys antoi vaikutelman, että lastensuojelua oli tutkittu eri tieteenaloilla monista tulokulmista.

Saatavuuden ja suomenkielisyyden perusteella luokiteltuun aineistoon ($N=70$) sovellettiin vaiheita SLR-menetelmästä (*Systematic Literature Review*), jossa aineisto tunnistetaan, seulotaan, kelpoistetaan ja sisällytetään tutkimukseen. Systemaattisuutta haluttiin harjoitella ja aineistoluettelo laatia (Liite 1), joskaan integroiva katsaus ei sitä edellytä. Vaikka päämääränä oli löytää sijoitettujen lasten kokemukseen pohjautuvaa tutkimusta, pidettiin alussa tuloksissa mukana lastensuojelu kokonaisuudessaan ja myös vanhemmat. Sisäänottokriteerinä oli otsikon selvä viittaus koettuun lastensuojeluun ja asiakasnäkökulmaan. Mikäli molemmat ehdot eivät täyttyneet, tutkimus jäi tarkastelun ulkopuolelle. Asiakkaan keskeisasemaan viittasivat esimerkiksi termit kokemus, elämys, näkökulma tai tapaustutkimus. Ulossulkukriteerinä oli asiakkuuden tarkastelu viranomaisten tuottaman tiedon pohjalta asiantuntijahaastatteluin tai sosiaalihuollon ja hallinto-oikeuden asiakirjojen kautta. Ulkopuolelle jäivät lisäksi tutkimukset, joiden otsikoissa painotettiin kehittämistyön, menetelmien tai työorientaation näkökulmaa kokemusten sijaan. Niin ikään ulkopuolelle jäivät esimerkiksi adoptiota tai väkivaltaa tarkastelevat tutkimukset, joiden otsikossa ei ollut selvää viittausta lastensuojeluun.

Otsikkotason tarkastelussa aineistoon valikoitui 16 väitöskirjaa, jotka viittasivat siihen, että kyseessä voisi olla lastensuojeluasiakkaan tai asiakasperheen kokemuksia käsittelevä tutkimus. Saadut hakutulokset ($N=16$) jaoteltiin kolmeen ryhmään: sijoitetut ($n=8$), muut asiakkaat ($n=4$) ja vanhemmat ($n=4$). Muut asiakkaat -ryhmä sisälsi esimerkiksi väitöskirjoja liittyen lastensuojeluun yleisesti tai avohuollon tukeen kuten tukiperheeseen ja perhetyöhön.

Toisessa seulontavaiheessa keskityttiin sijoitettujen ryhmään ($N=8$). Sisäänottokriteeriksi kirkastettiin *omakohtaiset ja omaääniset kokemukset sijaishuollosta*. Tarkastelusta jäivät pois historialliset tapaustutkimukset ja diagnostiikkaan tai oirekuvaan painottuneet tutkimukset, sekä etnografinen tutkimus, johon ei ollut haastateltu lapsia. Lopulta analyysiin valikoitui kolme ($N=3$) väitöskirjaa, joissa eletty sijoitus nivoutuu lapsiin sijaisperheissä (Hämäläinen, 2012), lastenkotiin osana elämäntarinaa (Eronen, 2012) ja selviytymiseen nuorisokodissa ja aikuisiässä (Reinikainen, 2009).

Tutkijat painottavat tulosten seulontaa erilaisin tavoin. Hakutulosten kelpoistaminen ei tarkoita tutkimusten paremmuusarviointia vaan seulonta on parhaaksi arvioitu prosessi nimenomaisesti tämän kandidaatintutkielman tarpeisiin. Tarkastelun ulkopuolelle jääneet tutkimukset tarjoavat tärkeitä näkökulmia lastensuojeluun, ja osaa on hyödynnetty tutkielman lähteinä. Hakuprosessi on kuvattu mahdollisimman tarkasti, jotta se olisi toistettavissa. Luonnollisesti tulosten määrää muuttavat hakulauseen toisenlainen muotoilu ja rajaus esimerkiksi saatavuuden ja kielen osalta. Kaikki väitöskirjat eivät löydy verkosta, ja ne jäivät tutkielman ulkopuolelle. Hakuprosessi ei onnistunut täydellisesti, mitä kuvastaa se, ettei tuloksiin noussut esimerkiksi tuore väitöskirja ”Exploring the Essence of Social Work Practice Through Foster Children’s Lived Experiences – a phenomenological study” (Kola, 2025). Se löytyi erillishauulla yliopistoverkosto Sosnetin tietokannasta. Kyseisen väitöskirjan teemoja esitellään luvussa 3.3. Hakuprosessin haasteet sekä tutkielman laajuus ja oppimistavoitteet huomioiden on mahdollista muodostaa kertova, mutta ei aukoton yleiskuva aiheesta.

3.2 Analyysi sijoitettujen kokemuksista valitun aineiston valossa

Finna-haku tuotti siis 70 lastensuojeluun eri tavoin liittyvää suomenkielistä väitöskirjaa vuosilta 2000–25. Pääosin tutkimuksissa näytti painottuvan aikuis- ja viranomaisnäkökulma. Tässä luvussa keskitytään kolmeen 2000-luvun väitöskirjaan, joissa sijaishuollon omakohtaisesti kokeneiden kertomukset ovat pääaineistona ja ihmisen oma ääni kuuluu. Tutkimuksista välittyvä ääni resonoi lapsen ääntä, joskin haastatellut olivat lapsia vain yhdessä väitöskirjassa. Analyysissä on huomioitu se, että haastattelut eivät edusta 2020-luvun ihmiskeskeisen hallinnon ajanjaksoa, jossa ihanteena on asiakaslähtöisyys, osallisuus, arvon yhteisluonti ja ekosysteeminäkökulma.

Kati Hämäläisen ”Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen” (2012) on ensimmäinen suomalaisen sosiaalityön väitöskirja, jossa tutkittiin perhehoitoon sijoitettuja alakouluikäisiä heidän näkökulmastaan. Tutkimukseen haastateltiin 20:tä perhehoidossa elävää 8–12-vuotiasta. Päätuloksina oli, että lasten entinen ja nykyinen koti, kuten myös perhesuhteet entisessä ja nykyisessä, ovat sidoksissa toisiinsa ja niitä on mahdollista neuvotella uudelleen. Tutkija havaitsi, että lasten antamat merkitykset kodille ja perhesuhteille ovat monella tapaa ristiriidassa lastensuojelulain ja käytännön toimenpiteiden kanssa. Turvallinenkaan perhehoito ei pysty takaamaan pysyvyyttä tai jatkuvuutta lasten elämässä, korvaamaan biologista perhettä, saati poistamaan sen merkitystä (emt., s. 187–190). Tutkimus nosti esiin kysymyksen kodin ja verisiteiden merkityksestä lastensuojelun sijaishuollossa lapsen kertomana, sekä lapsen tuntemaan koti-ikävän (emt., s. 98):

Kati: ”Mikäs on kivointa, kun käyt äidin luona?”

Kimmo: ”Kun näkee vanhoja paikkoja.”

Kati: ”Niin, onko sulla ikävä niitä vanhoja paikkoja?”

Kimmo: ”No vähäsen on.”

Kati: ”Minkälaisia paikkoja sulla on ikävä?”

Kimmo: ”Sitä koko paikkaa.”

Tutkimuksen mukaan sijaiskoti koettiin tietyllä tapaa vajaaksi kodiksi siitäkin huolimatta, että se tarjosi runsaasti myönteisiä kokemuksia. Vieraus, väliaikaisuus ja sijaisluonne leimasivat sijaisperhesuhteita. Lapset olivat vieraita sijaiskodissa, eivätkä kokeneet asuvansa pysyvässä kodissa. Tutkijan mukaan sijaisperhesuhteet eivät turvallisuudestaan huolimatta muodostuneet koskaan ensisijaisiksi perhesuhteiksi lapsille vaan ne koettiin väliaikaisina, ”perheinä toistaiseksi”. Verisiteistä, turvattomistakin, muodostunut perhe oli aina ensisijainen, joskaan verisiteiden merkitys ei ollut yksiselitteinen. Tutkimusta tulkiten verisiteet kuvautuvat erityisinä sidoksina, omina juurina, joiden tuntemisella on yhteys siihen, miten me tunnemme itsemme. Kyse on kaipauksesta. Lasten ihanteena on elää oman perheensä kanssa yhteisessä kodissa ja he toivovat paluuta aikaan ennen sijoitusta, jopa ne lapset, jotka oli sijoitettu vauvoina. (Hämäläinen, 2012, s. 175–186).

Mä oon syntyny meidän äitin mahasta. (Elias)

Tuija Erosen väitöskirjan ”Lastenkoti osana elämäntarinaa: narratiivinen tutkimus lastenkodissa asuneiden kertomuksista” aineisto on kerätty 2000-luvun taitteessa ja alkuvuosina, ja se koostuu omaelämäkerrallisista kirjoituksista (n=28) ja haastatteluista (n=6). Kirjoittajista nuorin on 12-vuotias ja vanhin 75-vuotias, ja haastatellut ovat kahta nuorta aikuista lukuun ottamatta vanhuksia. Tutkimuksen mukaan lastenkoti osana elettyä elämää ei taivu tarinoiden tulvaksi (Eronen, 2012, s. 6). Lastenkotilapsuuteen liittyy tavallisten muistojen lisäksi jotakin erityistä, ja hankalat muistot voivat kätkeytyä unohtamisen kulttuuriin, jossa kerronnalle ei jää tilaa (emt., s. 7). Eronen havaitsi, etteivät lasten, vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden kerronta kohtaa, jos kertojan moraalialue ei hyväksytä ja tarina mitätöidään (emt., s. 102). Väitöskirja painottaa tunteista puhumisen, hoivan, kuuntelun ja muistelun tärkeyttä. Elettyyn elämään liittyy tietoa tunteista, myös kipeitä muistoja, häpeää, surua ja epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia, mutta niiden kohtaamiseen kätkeytyy voima, joka syventää yhteistä ymmärrystä. Tutkijan radikaali ajatus on, että lasten ja vanhempien tiedon sallitaan

horjuttavan ammattilaisten tietämistä, muuttavan sosiaalityöntekijöiden kollektiivista muistia ja sulautuvan siihen (emt., s. 119–120).

Keskusteleminen, tarinointi ja lastenkodista kertominen tai näiden tarinoiden lukeminen ja kuunteleminen ei ollut yksinkertaista. Matkan varrella suurin henkilökohtainen oppimani asia oli oman ymmärryksen institutionaalinen rajallisuus ja ahdas positionaalisuus, jonka ylittämiseen ja reflektointiin tarvitaan toisten tarinoita. (Eronen, 2012, s. 116).

Sarianna Reinikaisen kasvatustieteen alaan kuuluvassa väitöskirjassa ”Nuorisokodista maailmalle: Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä” (2009) perusjoukon muodostivat kaikki vuoteen 2002 mennessä tyttökodissa asuneet ja pois muuttaneet 117 naista, joista hieman yli puolet (n=62) vastasi kyselyyn ja reilu neljännes (n=34) haastatteluun. Naiset olivat syntyneet 1950–80-luvuilla. Keskeinen tutkimustulos oli se, että sama nuorisokoti ei ole kaikille kokemuksena sama, vaan kokemukset vaihtelevat huomattavasti (Reinikainen, 2009, s. 189–190):

Se oli koti.

Se nuorisokotihan oli ihan kauhee paikka.

Askeettisia ne oli ne huoneet, voi kamala, kun ne oli askeettisia!

Se oli ainoa, joka oli inhimillinen paikka. - - - Et hyvin kodinomainen.

Kokemuksilla oli ilmeinen yhteys erityisesti siihen, miten nuorisokodin koettiin vastanneen turvallisuuden, yhteenkuuluvuuden ja arvostuksen yksilöllisiin tarpeisiin (emt., s. 189). Vaikka selkeä enemmistö ei kokenut nuorisokotia kodikseen (emt., s. 90), koki suurin osa nuorisokodilla olleen myönteistä merkitystä myöhemmälle elämälleen, ja tämä koski myös heitä, jotka eivät kokeneet asumisaikaa erityisen hyväksi (emt., s.

193). Monen kokemaa henkistä pahoinvointia selitti ainakin osittain tunne siitä, ettei kokenut kuuluvansa mihinkään tai olleensa muille tärkeä (emt., s. 158). Osallisuuden kokemuksessa oli paljon vaihtelua, joskin melko yleistä oli yksilöllisen tunne- ja ajatusmaailman jääminen kasvatus- ja toimintakäytäntöjen varjoon (emt., s. 79). Lähes puolet keskeytti koulunkäyntinsä nuorisokodissa, ja useimmat kokivat suoriutuneensa huonommin kuin mihin olisivat kyenneet toisenlaisissa olosuhteissa (emt., s. 82–84). Toisaalta suuri osa koki oppineensa nuorisokodissa tärkeitä asioita ja omanarvontuntonsa vahvistumista (emt., s. 193), joskin itsenäisen elämän alku oli vaikea huomattavan monelle (emt., s. 191, 49):

Mä monesti nään --- unta, että mä oon ihan tyhjän päällä ja mä haen turvaa sieltä nuorisokodista, ja mä pääsen sinne yöks ja mul on hyvä olla.

Reinikaisen ja Erosen väitöskirjojen aineistot eivät kytkeydy nykyaikaan vaan ensimmäisen lastensuojelulain (1937–1983) ja toisen lain (1984–2007) väliseen aikaan eli pääosin kokemuksiin ennen 2000-lukua. Sijoituskokemuksistaan kertoneet olivat haastatteluhetkellä aikuisia tai vanhuksia, ja vain muutama oli mies. Hämäläisen tekemät lasten haastattelut on toteutettu vuosina 2004 ja 2008.

Tarkastellut kolme väitöskirjaa avaavat arvokkaita näköaloja koettuun sijaishuoltoon. Tämän pohjalta ei kuitenkaan voi tehdä päätelmiä asiakaslähtöisyyden toteutumisesta tai sijoitettujen osallisuudenkokemuksesta nykypäivän sijaishuollossa. Väitöskirjojen sanoman voi siltikin tulkita ilmentävän ihmiskeskeisyyden ihannetta, koska jo asiakkaan vuorovaikutuksellinen mukaanotto tutkimukseen vahvistaa osallisuutta. Sijoitettujen kertomuksilla ja niiden kuuntelemisella nähdään merkitystä ammatilliselle keskustelulle, yhteiselle ymmärrykselle, politiikkatoimille, tutkimuskäytännöille ja toiminnan kehittämiselle (Eronen, 2012, s. 55; Reinikainen, 2009, s. 5–6). Tämä pyrkimys välittyi Hämäläisen, Erosen ja Reinikaisen eläytymisestä, rohkeudesta ja koskettavasta tavasta kuvata ihmisen ääntä ja myös hiljaisuutta.

3.3 Lapsen tuottaman tiedon merkitys ihmiskeskeiselle hallinnolle

Osbornen ja muiden (2022) mukaan julkisten palveluiden käyttäjien rooli on keskeinen osa julkisen palvelun arvonluontia. Tämän voi ymmärtää tarkoittavan sijaishuollon kontekstissa sitä, että asiakaslapsi aktiivisena tiedontuottajana ja vaikuttajana osallistuu arvon yhteisluontiin. Tarkastelluissa kolmessa väitöskirjassa ei käsitellä arvon yhteisluontia suoraan. Kuitenkin äänen antaminen sijaishuollon kokeneelle ja tämän tarinan kuuleminen mielletään tärkeäksi osallisuutta vahvistavaksi tekijäksi (Eronen, 2012, s. 39). Samaan aikaan tunnistetaan sijaishuollossa syntyvä osattomuuden kokemus, joka voi myös olla osattomuutta omaan historiaan (emt., s. 38). Osattomuutta voidaan torjua vahvistamalla sijoitetun nuoren toimijuutta ja resilienssiä, jolloin avainasemassa ovat nuoren kuuleminen ja toivon vahvistaminen (Kamula, 2024, s. 60).

Lapsinäkemysten korostaminen on tärkeää, jotta ei tukeuduttaisi vain aikuisten tulkintoihin lasten elämästä (Hämäläinen, 2012, s. 25). Osallisuutta ja asiakaslähtöisyyttä edistetään ottamalla lapset ja nuoret kokemusasiantuntijoiksi lastensuojelun kehittämissyhteistyöhön (Pohjola, 2010, s. 137). Lasten tuottamaa hyvinvointitietoa ja hyvinvoinnin rakentumista lasten käsityksissä on tutkinut Susanna Helavirta (2011) sosiaalityön väitöskirjassaan, jonka aineistossa oli lähes 700 pääosin peruskouluikäistä lasta. Lisäksi tutkimukseen sisältyi haastattelu, johon oli valikoitunut seitsemän lastensuojelun avohuollon asiakasta. Väitöskirjan mukaan lapsen hyvinvointi on jatkuvan arvioinnin, tuen ja kontrollin kohteena, mutta käsitykset hyvinvoinnista vaihtelevat ja hyvinvointitieto on vahvasti aikuislähtöistä. Arjen osattomuus näkyy siinä, etteivät arkiset kohtaamiset kotona ja koulussa aina tue lasten osallisuutta (emt., s. 77).

Tieto kietoutuu valtaan (Foucault, 1977), joten tietoa tai sen poissaoloa voidaan valjastaa myös vallankäytön välineeksi. Pahimmillaan tiedontuotannon aikuislähtöisyys ohittaa lapset osallistuvina tiedonlähteinä ja aktiivisina toimijoina. Lapsen ääni ei vaikuta helposti saavutettavalta, sillä lasten hyvinvointitieto on vahvasti aikuisten kontrolloimaa

tietoa, jonka tavoittaminen edellyttää aikuisten vartioimien porttien avaamista ja useita viranomaiskontakteja (Helavirta, 2011, s. 65–66). Lastensuojeluasiakkuus itsessään voi langettaa luokittelevia, ongelmakeskeisiä ja jopa totalisoivia altavastaaja-asemia (emt., s. 81), vaikka asiakkuuksien taustalla on lukuisia eri syitä kuten se, että vanhemmat itse hakevat apua oireilevalle lapselleen (emt., s. 54). Lastensuojelulapsen tuottamaa tietoa pidetään uskottavana, jos lapsi kertoo perheongelmista, mutta epäuskottavana lapsen puhuessa hyvää kotiooloistaan, eli hyvän kodin ja lastensuojeluasiakkuuden ei nähdä korreloivan uskottavasti (White, 2003, s. 189; Helavirta, 2024, s. 94). Lapsen osallisuus tiedontuotannossa kytkeytyy arvon yhteisluontiin ja moderniin ihmiskeskeiseen hallintoon, jossa lapsen kokemustietoa voi hyödyntää lastensuojelussa mikrotasolta makrotasolle. Kyse on kuulluksi tulemisesta, sillä sijoituksen vaikuttavuutta arvioivat vain tutkimushenkilöt itse pohtiessaan, mikä merkitys sijoituksella on ollut heidän elämälleen (Reinikainen, 2009, s. 5–6). Empatiakyky kytkeytyy lapsen tiedon vastaanottamiseen, ja kuulluksi tuleminen edellyttää kertojan näkemistä empatian ansaitsevana (Helavirta, 2011, s. 90; Eronen, 2012, s. 51).

Empaattiset vuorovaikutussuhteet painottuvat myös tuoreimmassa sijaislasten näkökulmasta kirjoitetussa fenomenologisessa väitöskirjassa, jonka mukaan lasten elettyjen kokemusten sivuuttaminen kieltää ihmisarvon, mutta empatia vähentää ammatillista etäisyyttä ja mahdollistaa eettisen tiedontuotannon (Kola, 2025, s. 80–81). Siv Kolan koronavuosiin 2021–23 ajoittunut tutkimus käsittelee suomalaista perhehoitoa ja sosiaalityön käytäntöä viiden sijaisperheeseen sijoitetun alakouluikäisen lapsen kokemusten näkökulmasta. Lapset nähdään haavoittuvina mutta kykenevinä toimijoina, joiden elämään vaikuttavat sosiaalityön institutionaaliset haasteet. Tutkija painottaa lasten arkikokemusten parempaa huomiointia ja lapsen tiedon arvostamista itsenäisenä oikeutena eikä vain välineenä aikuisten oletuksille ja päätöksille (emt., s. 81). Tutkimus tunnistaa lasten roolin tiedon yhteisluojina, mikä ilmentää ihmiskeskeisen hallinnon ihannetta byrokraattisen työotteen vastavoimana. Kanssakulkijuus (*walking-with*) on myötäelävä metodologia tutkia elettyä todellisuutta siten, että lapsi on pätevä tietäjä ja oman elämänsä asiantuntija: lapsi tietää, miltä sijoitus *tuntuu* luissa ja ytimessä.

3.4 Yhteenveto: ”Mitä tiedämme sijaishuoltokokemuksista?”

Sijaishuollossa olevien lasten tutkimus on lisääntynyt 2000-luvun alusta lähtien, mutta merkittäviä tietovajeita on yhä ja erityisesti nuorempien sijaistesten kokemuksista (Kola, 2025, s. 26). Huostaanotettujen lasten aliedustus näkyy suomalaisissa tutkimuksissa, jotka painottavat aikuiskeskeisiä haastattelututkimuksia osallistavien menetelmien sijaan, ja aiemmin vain yhdessä tutkimuksessa on keskitytty sijaistesten kokemuksiin sosiaalityöstä (emt., s. 26–27; Pölkki ja muut, 2012). Lastensuojelun asiakaslasten jäämistä tutkimuskatveeseen kuvastaa se, että ensimmäinen sosiaalityön väitöskirja perhehoitolapsista ja perhesuhteista julkaistiin vuonna 2012 (Kallinen, 2019, s. 42, 44; Hämäläinen, 2012). Lisäksi sijaishuollon vaikutuksia on tarkasteltu hyvin vähän ja myös kansainvälisissä sijaishuoltotutkimuksissa on aukkoja (Hämäläinen, 2012, s. 23–24).

Lapsi voidaan nähdä asiantuntijana ja tietoa on mahdollista rakentaa lasten kanssa. Tietoa lasten näkökulmasta saa parhaiten lapsilta itseltään (Hämäläinen, 2012, s. 25). Voidaan kuitenkin todeta, että tutkimus sijaishuollosta ja lapsista laitoksissa on ollut vähäistä, joskin yksittäiset tutkimukset ovat olleet puhuttelevia (Eronen, 2012, s. 37). Tiedämme siis hyvin vähän siitä, miten lapset ja nuoret kokevat sijaishuollon, eikä sijoitettujen oma ääni juuri kuulu sijaishuollon tutkimuksessa, käytännöissä, suunnitelmissa ja päätöksissä (Reinikainen, 2009, s. 2–3). Tämä tutkielma nosti esiin tekijöitä, jotka mahdollisesti hankaloittavat sijaistesten näkökulman tutkimista, kuten vaikeus kertoa koetusta, hiljaisuuden kulttuuri ja lastensuojeluun liittyvien henkilökohtaisten tarinoiden arka luonne (Eronen, 2012, s. 7, 101, 113), sekä lasten hyvinvointitiedon hankala saavutettavuus viranomaisten toimiessa tiedon portinvartijoina (Helavirta, 2011, s. 65–66).

Harvinaisia vaikuttavat olevan myös sijoitettujen lasten vanhempien kokemuksiin liittyvät väitöskirjat, eikä sisarusten, isovanhempien, muiden läheisten tai

kaverisuhteiden näkökulma noussut hakutuloksissa esiin. Tutkielman rajoituksena on tosin huomioitava, että tarkastelun ulkopuolelle jäivät tieteelliset artikkelit ja kansainvälinen vertailu. Ilmiötä on syytä suhteuttaa siihen, että vuositasolla Suomessa valmistuu tyypillisesti noin 1 600 väitöskirjaa, joista sosiaalityön osuus on prosentin luokkaa. Sosiaalityöstä julkaistiin noin 70 väitöstä vuosina 2020–25 (Sosnet, n.d.). Väitöskirjojen aiheet heijastelevat laveasti sosiaalityön moninaisuutta, sillä sosiaalityötä tehdään eri sektoreilla ja laajan asiakasjoukon parissa lapsista vanhuksiin.

Lastensuojelussa tiedontuotanto näyttäytyy noidankehänä: lastensuojelututkimuksen pirstaleisuus ja tietovajeet ovat tunnistettu haaste (Kola, 2025, s. 25), ja tiedon koordinoimattomuus vaikeuttaa sekä lastensuojelututkimuksen että lastensuojelutyön toteuttamista (Pekkarinen, 2011, s. 100). Mannerheimin Lastensuojeluliiton mukaan tilastoinnin puute esimerkiksi lastensuojeluasiakkuuden ja sijoitusten syistä nähdään perustavanlaatuisena ongelmana ja oikeusturvakysymyksenä, mikä vie pohjaa lastensuojelun oikeutukselta ja uskottavuudelta (emt., s. 60). Esimerkiksi sijoitusten syiden tilastoimattomuus voi synnyttää tilanteen, jossa sijoituksia ei voida ennaltaehkäistä suunnitelmallisesti. Asiantuntijoiden mukaan lastensuojelututkimukselle tulisikin luoda pysyvä koordinaatio- ja tutkimusrakenne, ja vaikuttavuuden tarkastelemiseksi tarvitaan isoon otantaan perustuvaa seurantatietoa (emt., 100). Kuitenkaan sosiaalityön pääosin kvalitatiivinen tutkimus ei vastaa kausaalipäätelyä edellyttävään miksi-kysymykseen etenkin väestötasoista yleistämistä edellyttämällä tavalla (Mäntysaari, 2020, s. 57–58).

Sosiaalitutkimuksen tulisi olla muutosorientoinutta (Suoranta & Rynänen, 2014), ja muutostarpeen lähtökohdaksi voidaan olettaa pyrkimys parempaan. Palveluiden keskiössä ovat asiakkaat ja heidän arkensa, koska sosiaalinen ja sosiaalityö tapahtuvat ajassa ja paikassa, mihin liittyy ihmisten monikerroksinen elämis- ja kokemusmaailma (Juhila, 2018). Sosiaalityö tarvitsee asiakkaiden kokemuksiin perustuvaa tiedontuotantoa, ja asiakkaiden äänen kuuleminen on tärkeää syrjäytymisen torjunnassa (Niskala, 2020, s. 150–153). Tämän huomiointi on erityisen tärkeää sijaishuollossa, sillä

sijoitettuihin on korkeampi riski syrjäytyä ja kokemuksena sijoitus voi olla traumatisoiva (Kamula, 2024, s. 16).

Monet kansainväliset tutkimukset vahvistavat sen, että perhesuhteet ja -juuret ovat tärkeitä sijoitetuille lapsille ja he kaipaavat vanhempiaan, kotiaan ja sisarusiaan (Kallinen, 2019, s. 42–45; Hämäläinen, 2012, s. 98, 105, 123, 127, 130, 132, 180). Euroopan eri maiden lapsiasiavaltuutetut (2024) ovat kutsuneet nuoria kokemusasiantuntijoita osallistumaan selvitykseen ja vaatineet kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten parempaa huomiointia. Nuoret painottivat yksilöllistä tukea ja mahdollisuuksia vaikuttaa sekä huomion kiinnittämistä sijaishuollon laatuun ja valvontaan. He korostivat oikeuttaan tasapuolisuuteen, huolenpitoon ja rakkauteen.

4 Johtopäätökset ja jatkotutkimuskohteet

Kirjallisuuskatsaus kartoitti sitä, miten sijoitettujen lasten omia kokemuksia on tutkittu suomalaisissa väitöskirjoissa 2000-luvulla, sekä sitä, miten tutkimukset heijastavat asiakaslähtöisyyttä, osallisuutta ja tiedontuottajuutta. Hakuprosessin kautta analyysiin valitun kolmen väitöskirjan tarkastelu osoittaa, että sijaishuollon omakohtaisesti kokeneen äänen huomioiminen tuottaa ainutlaatuista, arvokasta tietoa. Tutkielma kuitenkin vahvistaa aiempien tutkimusten havainnon aikuisnäkökulman painottumisesta koetun ja eletyn sijaan sekä sen, että vain harvoin äänen saa sijoitettu lapsi (Reinikainen, 2009; Eronen, 2012; Hämäläinen, 2012; Kola, 2025). Lisäksi todentuvat aiemmat tutkimustulokset lastensuojelun tietovajeista (Kola, 2025), asiakastiedon hajaantuneisuudesta (Mänttari van der Kuip, 2022), lisätiedon tarpeesta sijaishuollosta (Hoikkala & Lavikainen, 2015) sekä tiedon koordinoimattomuudesta ja tilastoinnin puutteista (Pekkarinen, 2011).

Edellä kerrotut havainnot liittyvät toiseen tutkimuskysymykseen, jolla pyrittiin selvittämään asiakaslähtöisyyteen kytkeytyvän osallisuuden ja tiedontuottajuuden jäsentymistä sijaishuoltokokemuksia käsittelevissä tutkimuksissa. Asiakaslähtöisyys edellyttää osallisuutta, mutta tutkielmaan ei löytynyt riittävästi tietoa lastensuojelulasten osallisuudesta ja roolista tiedontuottajina. Osallisuus puolestaan kytkeytyy arvonluontiin, mutta tutkielmalla ei kyetty todentamaan sitä, että arvon yhteisluontia seurattaisiin ja valvottaisiin lastensuojelussa. Saatuja tuloksia voidaan pitää yhteiskunnallisesti ongelmallisina, sillä sosiaalityö tarvitsee asiakkaiden kokemuksiin perustuvaa tiedontuotantoa. Tiedonmuodostus sijaishuollon vaikuttavuudesta jää puutteelliseksi, jos se ei tavoita sijoitettujen lasten autenttista ääntä järjestelmätasolla. Tutkielman keskeinen johtopäätös onkin se, että lastensuojelussa asioivien ihmisten palvelukokemusten koordinoitumpi selvittäminen antaisi vastauksia siihen, mitä arjessa tapahtuu todella, millaiset palvelut ovat tuloksellisia ja saavutetaanko asetetut tavoitteet.

Lapsi on sijaishuollossa se, johon hallinnon päätökset ja toimet kohdistuvat suoraan. Keskimäärin joka toinen tunti joku lapsi sijoitetaan pois kodistaan (THL, 2025, s. 6). Lastensuojelussa ilmenneet ihmisoikeusloukkaukset (ks. mm. Hytönen ja muut, 2016) ovat perusteita painottaa asiakasnäkökulman huomioimisen kiireellisyyttä tilanteessa, jossa lastensuojelulain kokonaisuudistus on vireillä. Tällä perusteella murretaan konventio siitä, että kandidaatintutkielmassa ei yleensä esitetä politiikkasuosituksia. Toiveena on, että valtio käynnistäisi laajan sijaishuollon nykytilaselvityksen (Ikonen, 2021), jossa haastateltaisiin erityisesti laitoksiin sijoitettuja lapsia ja nuoria. Asiakkaiden äänen kuuleminen on tärkeää syrjäytymisen torjunnassa (Niskala, 2020) ja erityisesti sijaishuollossa, jossa olleilla on korkeampi syrjäytymisriski (Kamula, 2024).

Asiakkaan kokemustiedolla on merkitystä palveluiden kehittämiseksi ja vaikutusten arvioinnille. On ilmeistä, että emme voi kehittää parempia palveluita ilman tietoa palveluiden vaikutuksista. Yksittäisten palveluntarjoajien keräämä asiakaspalaute ei ole riittävää sen valossa, että THL (2025) on todennut asiakaspalautteen yhtenäistämisen tärkeyden kansalliselle ohjaukselle sotealalla. Tulevaisuudessa tulisi selvittää uudistustarve, jotta asiakaspalaute integroituisi osaksi valtakunnallista tiedolla johtamista, palvelun laadun arviointia ja oikeusturvavalvontaa. Kansallisesti yhtenäinen asiakasportaali antaisi lastensuojelun asiakkaille mahdollisuuden jättää palautetta saamistaan palveluista ja niiden tuottajista. Tällainen muutostyökalu voisi vahvistaa kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia ja osallisuutta, tukea asiakaslähtöistä kulttuuria ja johtaa vuorovaikutukselliseen yhteiskehittämiseen. Lisäksi se tuottaisi vertailukelpoista dataa tutkimuksen, kehitystyön ja tiedolla johtamisen tueksi.

Tulevaisuuden tutkimuskatse tulisi suunnata vahvemmin nykypäivään ja sijaishuollossa parhaillaan olevien lasten todellisuuksien kirkastamiseen. Jatkotutkimus on toivottavaa lastensuojelussa asioivien emansipaatiosta kuten osallisuuden toteutumisesta sekä kokemuksista lastensuojelupalveluista, sosiaalityöstä ja johtamisesta. Kattava tieto- ja tutkimusperusta on välttämätön kehitettäessä asiakaslähtöistä johtamista ja hallintoa.

Suomessa tarvitaan myös valvontaa siihen, millaista palveluperustaista arvonluontia tapahtuu lastensuojelutyön käytännöissä. Arvon yhteisluonnin seuraaminen ja valvomisen auttaisi selvittämään, todellistuuko ihmiskeskeinen hallinto palveluntarjoajien arjessa. Kriittinen tutkimuskysymys tarkastelisi sitä, missä määrin lastensuojelussa asioineet ovat kokeneet joutuneensa byrokraattisen hallinnon kohteeksi, sekä sitä, onko tällä ollut merkitsevää yhteyttä asiakaskokemukseen ja mahdolliseen arvon yhteistuhoutumiseen.

Lopulta ydinkysymys on se, onko hallinto ihmiskeskeinen vasta, kun kuullaan heikommassa asemassa olevaa lasta ja ymmärretään lapsen tuottama tieto järjestelmän muutosvoimaksi. Siinä missä asiantuntijoiden äänen ylikorostuminen ylläpitää hallinnon vanhaa byrokraattista paradigmaa ja alistaa asiakkaan viranomaistoimien kohteeksi, voi ihmiskeskeinen hallinto haastaa vallan ja murskata asiakkaan sivullisuuden, kutsua vuoropuheluun ja nostaa asiakkaan tutkimuskatveesta keskeisasemaan aktiivisena tiedon tuottajana. Äänettömyys ja ”ihminen vailla ääntä yhteisössä” (*aneu logou*) voisi saada vastinparikseen ihmisen, jolla on oma kuuluva äänensä (*logos*). Ihmisen äänen kuulemisella on vahvistava yhteys demokratiaperiaatteisiin ja ihmiskeskeisen hallinnon legitimitettiin. Lapsikeskeisen näkökulman kautta voi tarkastella koettua oikeudenmukaisuutta ja luottamusta viranomaistoimintaan. Lapsen ääni on olemassa, mikäli se tulee kuulluksi.

Kuunnelkaa.

Lähteet

- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, Vol. 35, (4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Bason, C. & Austin, R. D. (2022). Design in the public sector: Toward a human centred model of public governance, *Public Management Review*, 24(11), 1727–1757, DOI: 10.1080/14719037.2021.1919186.
- Eduskunnan oikeusasiamies. (2024). *Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2024* (K 17/2025 vp). <https://oikeusasiamies.fi/documents/235872516/249393875/2024-fi.pdf/21b9866d-e82c-4ca8-9dd9-b0266332881f/2024-fi.pdf?t=1762174421405>
- Eronen, T. (2012). *Lastenkoti osana elämäntarinaa: narratiivinen tutkimus lastenkodeissa asuneiden kertomuksista*. [Väitöskirja.] Tampere University Press. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66881/978-951-44-8754-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Fischer, C. & Neumann, O. (2024). Introduction to the special issue ‘Towards a Multi-Level Understanding of Agile in Government: Macro, Meso and Micro Perspectives’. *Information Polity*, 29(2), 123–136. <https://doi.org/10.3233/IP-249007>
- Flyvbjerg, B., Landman, T. & Schram, S. (toim.). (2012). *Real Social Science: Applied Phronesis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Foucault, M. (1977). *Tarkkailla ja rangaista*. Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Grönroos, C. (2020). *Palvelujen johtaminen ja markkinointi*. 5. painos. Talentum.
- Hakulinen, J. (2026). *13-vuotias lapsi oli hatkareissulla aikuisen luona – nainen, 29, raiskasi törkeästi*. Noudettu 2.5.2026 osoitteesta <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000011972427.html>
- Hart, R. A. (1992). *Children’s participation from tokenism to citizenship*. UNICEF International Child Development Centre, Spedale degli Innocenti, Florence, Italy. <https://participationpool.eu/wp-content/uploads/2020/05/Hart-R.-1992-Children-Participation-from-Tokenism-to-Citizenship.pdf>

- HE 149/2025 vp. *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi.* <https://www.eduskunta.fi/asiat-ja-aanestykset/valtiopaivaasiat/asiakirjat/edktunnus/EDK-2025-AK-44315>
- Helavirta, S. (2011). *Lapset hyvinvointitiedon tuottajina.* [Väitöskirja.] Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tampereensis 1669. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66827/978-951-44-8604-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hoikkala, S. & Lavikainen, V. (2015). *Sattumuksia vai suunnitelmallisuutta? Selvitys sijaishuollon laadusta.* Lastensuojelun Keskusliitto. Noudettu 20.2.2026 osoitteesta <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Sattumuksia-vai-suunnitelmallisuutta.pdf>
- Hytönen, K-M., Malinen, A., Salenius, P., Haikari, J., Markkola, P., Kuronen, M. & Koivisto, J. (2016). *Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja lasten kaltoinkohtelu 1937–1983.* Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/d6d040eb-2e07-49c9-b2e7-d9f5f07b2b36/content>
- Hämäläinen, K. (2012). *Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen.* [Väitöskirja.] Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja numero D 56. Helsinki: Väestöliitto, 2014. https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/12/a11c9264-hamalainen_perhehoitoon-sijoitettujen.pdf
- Härkönen, R. (2026). *Kommentti: Viranomaiset ja oikeuslaitos nielivät Auerin lasten pötypuheet – tämä seikka sivuutettiin täysin.* Noudettu 2.5.2026 osoitteesta <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/kommentti-viranomaiset-ja-oikeuslaitos-nielivat-auerin-lasten-potypuheet-tama-seikka-sivuutettiin-taysin/9332146>
- Ikonen, L. (2021). *Lastensuojelun rakenteet avattava.* [Varatuomarin blogiteksti.] Noudettu 27.2.2026 osoitteesta <https://leeniikonen.fi/2021/11/21/lastensuojelun-rakenteet-avattava/>
- Juhila, K. (2018). *Aika, paikka ja sosiaalityö.* 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

- Kallinen, K. (2019). Perhehoitoon sijoitettujen lasten suhteet biologisiin vanhempiinsa. *Yhteiskuntapolitiikka* 84(1), 41–51.
<https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/add981e8-712a-44f9-ae5a-464ecb012e69/content>
- Kamula, E-M. (2024). *Sijoitettuna olleiden nuorten aikuisten resilienssi : perhesuhteiden jännitteet, selviytymiskeinot ja toimijuus*. [Väitöskirja.] Jyväskylä 2024.
https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_98277#
- Kananoja, A. (2020). Prologi. Teoksessa L. Suoninen-Erhiö, A. Pohjola, M. Satka & J. Simola (toim.), *Sosiaaliala uudistuu: tietopohjan ja vuorovaikutuksen kysymyksiä*, 4–8. Huoltaja-säätiö sr, Helsinki. <https://www.huoltaja-saatio.fi/wp-content/uploads/2020/12/SU-ia.pdf>
- Kola, S. (2025). *Exploring the Essence of Social Work Practice Through Foster Children’s Lived Experiences – a phenomenological study*. [ACADEMIC DISSERTATION]. Helsinki 2025. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/67c84919-3818-4cc8-95d9-0a0de529289f/content>
- Koskiluoma, K. (2025). Suorapuheinen juristi ihmisen puolella. *Talentia*. Julkaistu 30.10.2025. Noudettu 11.2.2026 osoitteesta <https://www.talentia.fi/talentia-lehti/suorapuheinen-juristi-ihmisen-puolella/>
- Kuparinen, J. (2026). *Keski-ikäinen mies haki kehitysvammaisen 16-vuotiaan kotiinsa ja oli suojaamattomassa yhdynnässä – Oikeus: Ei rikosta*. Uutinen Iltalehdessä 17.3.2026. Noudettu 25.4.2026 osoitteesta <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/6703d6c0-d16d-40b0-80ef-3c607324feb1>
- Lapsiasiavaltuutettu. (2024). *Laaja Euroopan lapsiasiavaltuutettujen selvitys: Lastensuojelun sijaishuollossa lapsen oikeuksien kannalta useita ongelmia*. Tiedote 18.09.2024. Noudettu 23.2.2026 osoitteesta <https://www.sttinfo.fi/tiedote/70501358/laaja-euroopan-lapsiasiavaltuutettujen-selvitys-lastensuojelun-sijaishuollossa-lapsen-oikeuksien-kannalta-useita-ongelmia?publisherId=17712812&lang=fi>
- Lastensuojelulaki 417/2007. *Finlex*. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/417>

- Leemann, L., Isola A-M., Kukkonen, M., Puromäki, H., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2018). *Työelämän ulkopuolella olevien osallisuus ja hyvinvointi: Kyselytutkimuksen tuloksia*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpäpaperi 17/2018. <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/c5862ad3-1ee9-46d6-a6ae-dd51bf836912/content>
- Lempinen, J. (2026). Kirja: Jesse Markinia epäiltiin vauvansa pahoinpitelystä – sitten joukko asiantuntijoita löysi vakaville vaurioille toisen, harvinaisen selityksen. Noudettu 2.5.2026 osoitteesta <https://www.is.fi/viihde/art-2000011960098.html>
- Lepistö, J. (2024). *Nämä lapset joutuvat erityisen usein sijoitetuksi kodin ulkopuolelle: "Liian moni on jäänyt heitteille"*. MTV Uutiset. Julkaistu 31.03.2024. Noudettu 19.4.2026 osoitteesta <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/nama-lapset-joutuvat-erityisen-usein-sijoitetuksi-kodin-ulkopuolelle-liian-moni-on-jaanyt-heitteille/8907062>
- Lindell, J. (2025). *Hyvinvointipalveluiden digitalisaatio*. [Luentomateriaali]. Moodle [rajattu pääsy]. Noudettu 23.2.2026 osoitteesta https://learn.uwasa.fi/pluginfile.php/230657/mod_resource/content/4/Luennon%20PowerPoint%202023%20syksy.pdf
- Moore, J F. (1993). Predators and prey: a new ecology of competition. *Harvard Business Review*, 71(3), 75–86. <https://research-ebSCO-com.proxy.uwasa.fi/c/slwlh3/viewer/html/bbqm7znfmf>
- Mänttari van der Kuip, M. (2022) Palvelujärjestelmään liittyvät rakenteelliset haasteet ja työntekijöiden toiminta julkisen sektorin lastensuojelutyössä. *Janus* 31(1), 21–43. <https://doi.org/10.30668/janus.107864>
- Mäntysaari, M. (2020). Sosiaalityön asiantuntijuus uusissa rakenteissa – vaatimukset koulutukselle ja tutkimukselle. Teoksessa L. Suoninen-Erhiö, A. Pohjola, M. Satka & J. Simola (toim.), *Sosiaaliala uudistuu*, 51–71. Helsinki: Huoltaja-säätiö sr. <https://www.huoltaja-saatio.fi/wp-content/uploads/2020/12/SU-ia.pdf>
- Niskala, A. (2008). *Salatusta suhteesta kahden kimppaan - Analyysi sosiaalityön prosessin rakentumisesta*. [Väitöskirja.] Acta Electronica Universitatis

Lapponiensis. Lapin yliopisto.

https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61750/Asta_Niskala_v%C3%A4it%C3%B6skirja.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Niskala, A. (2020). Kehittäjäasiakastoiminta rakenteellisen sosiaalityön menetelmänä. Teoksessa L. Suoninen-Erhiö, A. Pohjola, M. Satka & J. Simola (toim.), *Sosiaaliala uudistuu*, 141–164. Huoltaja-säätiö sr Helsinki. <https://www.huoltaja-saatio.fi/wp-content/uploads/2020/12/SU-ia.pdf>
- Osborne, S P., Powell, M., Cui, T. & Strokosch, K. (2022). Value Creation in the Public Service Ecosystem: An Integrative Framework. *Public Administration Review*, 82(4), 634–645. <https://doi.org/10.1111/puar.13474>
- Paananen, K. & Saarikoski, S. (2026). *Sori siitä. Kun Suomi pyysi anteeksi kaltoinkohtelua lastensuojelussa, kaltoinkohtelu vain jatkui*. Artikkelisarja *Anteeksiantamaton Uusi juttu* -verkkosivustolla. Noudettu 25.4.2026 osoitteesta <https://www.uusijuttu.fi/juttu/s9cx3qvj-aYDOBBbP-00785>
- Palumbo, R., Cosimato, S. & Tommasetti, A. (2017). Dream or reality? A recipe for sustainable and innovative health care ecosystems. *The TQM Journal*, 29(6): 847–862. <https://doi.org/10.1108/TQM-02-2017-0023>
- Pekkarinen, E. (2011). Lastensuojelun tieto ja tutkimus: Asiantuntijoiden näkökulma. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. *Verkojulkaisuja* 51, 2011. <https://doi.org/10.57049/nts.336>
- Perustuslaki 731/1999. *Finlex*. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1999/731>
- Pirkanmaan hyvinvointialue. (2025). *Lastensuojelun asiakkaana*. Päivitetty 13.10.2025. Noudettu 11.3.2026 osoitteesta <https://www.pirha.fi/palvelut/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/lapsiperheiden-sosiaalityo-ja-lastensuojelu/lastensuojelun-asiakkaana>
- Pohjola, A. (2010). Asiakas sosiaalityön subjektina. Teoksessa M. Laitinen & A. Pohjola (toim.), *Asiakkuus sosiaalityössä*, 19–74. Helsinki: Gaudeamus.
- Pohjola, A., Kemppainen, T., Niskala, A. & Peronius, N. (toim.) (2019). *Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö*. Tampere: Vastapaino.

- Pohjola, A. (2020). Luku III: Osallisuus ja demokratia. Teoksessa L. Suoninen-Erhiö, A. Pohjola, M. Satka & J. Simola (toim.), *Sosiaaliala uudistuu*, 137–139. Huoltajasäätiö sr Helsinki. <https://www.huoltaja-saatio.fi/wp-content/uploads/2020/12/SU-ia.pdf>
- Pölkki, P., Vornanen, R., Pursiainen, M., & Riikonen, M. (2012). Children's participation in child-protection processes as experienced by foster children and social workers. *Child Care in Practice*, 18(2). <https://doi.org/10.1080/13575279.2011.646954>
- Rehula, J. (2016). *Anteeksipyyntö lapsen oikeuksien päivänä 20.11.2016*. Perhe- ja peruspalveluministeri Juha Rehula. [Tilaisuudessa puhuttu puhe.] Noudettu 20.2.2026 osoitteesta <https://stm.fi/documents/1271139/3502516/Valtiollinen+anteeksipyyntö+kalt+oinkohdellulle+18112016+PUHUTTU.pdf/661b78b8-a002-4192-8f00-0857844287b7/Valtiollinen+anteeksipyyntö+kalt+oinkohdellulle+18112016+PUHUTTU.pdf?t=1480590259000>
- Reinikainen, S. (2009). *Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä*. [Väitöskirja.] Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 224. Helsinki 2009. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/f3c724f9-a1f5-48ff-9333-00b85ea6de3d/content>
- Räty, T. (2015). Vierashuoneessa sosiaalioikeuden asiantuntija Tapio Räty: Lastensuojelulaki muutoksessa. *Edilex*. Noudettu 15.2.2016 osoitteesta <https://www.edilex.fi/uutiset/99070>
- Saari, J., Eskelinen, N. & Björklund, L. (2020). *Raskas perintö: ylisukupolvinen huonousisuus Suomessa*. Gaudeamus.
- Salminen, A. (2023). *Mikä kirjallisuuskatsaus? : Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja joihinkin hallintotieteellisiin sovelluksiin*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-395-082-5>

- Salovaara, M. & Mansikka, H. (2026). *Nuori karkasi lastensuojeluyksiköstä ja kuoli – ”Nämä lapset ovat todella suuressa vaarassa”, sanoo lapsiasiavaltuutettu.* Noudettu 2.5.2026 osoitteesta <https://yle.fi/a/74-20208155>
- Sanastokeskus. (n.d.). *TEPA-termipankki.* Noudettu 11.2.2026 osoitteesta <https://termipankki.fi/tepa/fi/>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2025). Hallituksen esitys STM/2025/110: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi. Valtioneuvoston päätökset. Noudettu 11.2.2026 osoitteesta <https://stm.fi/ajankohtaista/paatos?decisionId=4654>
- Sosnet (n.d.). Sosnet yliopistoverkosto. *Julkaisut.* Noudettu 12.3.2026 osoitteesta https://sosnet.fi/sosnet/julkaisut/#/publication_type=111/publication_year/s=/p=1
- Stenvall, E. (2021). Tutkimusta tarvitaan lasten ja nuorten osallisuudesta päätöksentekoon. *Kasvun Tuki -Aikakauslehti*, 1(1). <https://doi.org/10.61259/kt.126967>
- Stenvall, J. & Virtanen, P. (2021). Ihmiskeskeinen hallinnon uudistaminen: hallintoreformien toteutus monimutkaisessa yhteiskunnassa. Helsinki: Tietosanoma.
- Suoranta, J. & Ryyänen, S. (2014). *Taisteleva tutkimus.* Tampere: Vastapaino.
- Syvälä, M. (2013). Hukassa huostassa – kertomuksia lastensuojelun runtelemista perheistä. Radium Kirjat.
- Unicef. (n.d.). *Lapsen oikeuksien sopimus.* Noudettu 14.2.2026 osoitteesta <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>
- Talentia. (2017). *Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet.* <https://talentia.lukusali.fi/#/reader/e9395507-323b-4d10-a25a-27bfb09cf76>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2024). *Asiakaskokemus.* Sote-palvelujen johtaminen. Päivitetty 15.1.2024. Noudettu 11.2.2026 osoitteesta <https://thl.fi/aiheet/sote-palvelujen-johtaminen/asiakas-palveluissa/asiakaskokemus>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2025). *Lastensuojelu 2024 – tilastoraportti 23/2025*.
Noudettu 21.1.2026 osoitteesta
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/151397/Lastensuojelu%202024.pdf>
- Valtioneuvosto. (2016). *Lastensuojelun sijaishuollossa kaltoin kohdelluilta pyydettiin anteeksi*. Sosiaali- ja terveysministeriö 20.11.2016. TIEDOTE 212/2016.
<https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/lastensuojelun-sijaishuollossa-kaltoin-kohdelluilta-pyydettiin-anteeksi>
- Valtioneuvosto. (2021). *Valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2020–2023: Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seuranta*. [Valtioneuvoston julkaisuja 2021:59.] Noudettu 21.1.2026 osoitteesta
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163280/VN_2021_59.pdf
- Vargo, S. L. & Lusch, R. F. (2008). Service-dominant logic: continuing the evolution. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 36(1), 1–10. Noudettu 26.2.2026 osoitteesta
<https://link-springer-com.proxy.uwasa.fi/content/pdf/10.1007/s11747-007-0069-6.pdf>
- Vargo, S. L. & Lusch, R. F. (2016). Institutions and axioms: an extension and update of service-dominant logic. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 44(1), 5–23. Noudettu 26.2.2026 osoitteesta
<https://link-springer-com.proxy.uwasa.fi/content/pdf/10.1007/s11747-015-0456-3.pdf>
- Vilkka, H. (2023). *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Art House.
- White, S. (2003). The Social Worker as Moral Judge. Blame, Responsibility and Case Formulation. Teoksessa C. Hall, K. Juhila, N. Parton & T. Pösö (toim.), *Constructing Clienthood in Social Work and Human Services. Interaction, Identities and Practices*, 177–192. London & New York: Jessica Kingsley Publishers.
- YK:n lapsen oikeuksien komitea, 57. istunto. (2011). CRC/C/FIN/CO/4, 7.9.2011.
Päätelmät: SUOMI. Noudettu 2.5.2026 osoitteesta
<https://um.fi/documents/35732/48132/suomeksi/>

Liitteet

Liite 1. Finna-haun tuloksia

Valtakunnallisessa Finnassa 01/2026 tehty haku (Huostaanot* OR sijaishuol* OR lastensuojelu*) AND (asiak* OR vanhem* OR kokem*) tuotti 120 verkossa saatavilla olevaa suomenkielistä väitöskirjaa. Kaksoiskappaleiden poiston jälkeen jäi 70 nimikettä. Otsikkotason seulonnan tulos (N=16) jaoteltuna koettuun lastensuojeluun lapsen tai asiakasperheen näkökulmasta:

Sijoitetut (8)

- 1) Eronen, T. (2012). *Lastenkoti osana elämäntarinaa : narratiivinen tutkimus lastenkodeissa asuneiden kertomuksista.*
- 2) Hoikkala, S. (2020). *Historiallinen tapaustutkimus lastensuojelulaitoksen rajoittamis- ja kurinpitokäytännöistä 1950-2000.*
- 3) Kallinen, K. (2012). *Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen.*
- 4) Laakso, Riitta. (2009). *Arjen rutiinit ja yllätykset : etnografia lastenkotityössä.*
- 5) Lehto-Salo, P. (2011). *Koulukotisijoitus - nuoren toinen mahdollisuus? : mielenterveyden häiriöiden, oppimisvaikeuksien ja perheongelmien kirjo kehittämishaasteena.*
- 6) Pekkarinen, E. (2015). *Stadilaispojat, rikokset ja lastensuojelu : viisi tapaustutkimusta kuudelta vuosikymmeneltä.*
- 7) Reinikainen, S. (2009). *Nuorisokodista maailmalle : kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä.*
- 8) Viittala, K. (2001). *"Kyllä se tommosellaki lapsella on kovempi urakka" : sikiöaikana alkoholille altistuneiden huostaanotettujen lasten elämäntilanne, riskiprosessit ja suojaavat prosessit.*

Muut asiakkaat (4)

- 1) Anis, M. (2008). *Sosiaalityö ja maahanmuuttajat : lastensuojelunammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat.*
- 2) Hurtig, J. (2003). *Lasta suojelemassa : etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä.*
- 3) Kestilä, S. (2016). *Nuoreksi aikuiseksi epävakaaassa kasvuympäristössä : nuorten kokemuksia arjessa selviytymisestä ja kasvuolosuhteista lastensuojelulapsena.*
- 4) Lehto-Lundén, T. (2020). *Lapsi tukiperheessä : eksistentiaalis-fenomenologinen tutkimus lasten kokemuksista.*

Vanhemmat (4)

- 1) Hietämäki, J. (2015). *Lastensuojelun alkuarvioinnin vaikutukset vanhempien näkökulmasta.*
- 2) Hiltunen, T. (2015). *Äitiys, huostaanotto ja voimaantuminen.*
- 3) Pelkonen, T. (2023). *Isyys lastensuojelun sijaishuollon institutionaalisessa kontekstissa.*
- 4) Vierula, T. (2017). *Lastensuojelun asiakirjat vanhempien näkökulmasta.*